

LIETUVOS BANKO FINANSINIŲ PASLAUGŲ IR RINKŲ PRIEŽIŪROS DEPARTAMENTAS

Centrinių kredito unijų ir kredito unijų vadovams

Nr.

Pagal adresatų sąrašą

DĖL PINIGŲ PLOVIMO IR TERORISTŲ FINANSAVIMO RIZIKOS KREDITO UNIJŲ SEKTORIJE

Lietuvos bankas, siekdamas nustatyti ir įvertinti centrinių kredito unijų ir kredito unijų (toliau – kredito unijos) sektoriaus pinigų plovimo ir teroristų finansavimo (PPTF) riziką, atliko kredito unijų Lietuvos bankui pateiktų duomenų bei informacijos analizę (ataskaitinis duomenų laikotarpis – nuo 2021 m. sausio 1 d. iki 2021 m. gruodžio 31 d.). Atliktos analizės rezultatai buvo pristatyti kredito unijų atstovams 2022 m. rugsėjo 20 d. vykusiame atitikties susitikime.

Šiuo raštu atkreipiame kredito unijų vadovų dėmesį į Lietuvos banko atliktos PPTF rizikos vertinimo analizės rezultatus ir į tai, kad kredito unijos, vykdydamos veiklą, turėtų užtikrinti, jog PPTF rizika būtų tinkamai nustatoma, vertinama ir būtų imamasi tinkamų bei proporcingų priemonių PPTF rizikai valdyti.

Dėl tarptautinių finansinių sankcijų, ribojamųjų priemonių įgyvendinimo

Atsižvelgiant į tai, kad Rusija 2022 m. vasario 24 d. pradėjo karą prieš Ukrainą ir jos gyventojus, bei į Europos Sąjungos (ES) ir jos sąjungininkų griežtinamas ir įtvirtinamas sankcijas ir ribojamąsias priemones, skirtas Rusijos Federacijai, Baltarusijos Respublikai ir (arba) susijusiems subjektams, kredito unijoms svarbu atkreipti dėmesį į tinkamą vidaus kontrolės procedūrų, susijusių su tarptautinių finansinių sankcijų, ribojamųjų priemonių įgyvendinimu, nustatymą. Kredito unijos privalo užtikrinti, kad jų taikomos priemonės ne tik formaliai atitiktų teisės aktų reikalavimus, bet ir būtų pritaikytos naujausių tarptautinių sankcijų turiniui. Kredito unijos turėtų nuolat vertinti tarptautinėms sankcijoms įgyvendinti naudojamų sistemų, duomenų bazių ir (arba) kitų priemonių efektyvumą, paskirtų žmoniškųjų ir kitų išteklių pakankamumą, taip pat privalo užtikrinti, kad sankcionuoti subjektai nepasinaudotų kredito unijų teikiamomis finansinėmis paslaugomis. Atsižvelgiant į geopolitinę situaciją regione, akcentuotina, kad kredito unijos turėtų skirti ypatingą dėmesį tarptautinių finansinių sankcijų, ribojamųjų priemonių tinkamam įgyvendinimui bei privalo nustatyti atitinkamą vidaus politiką ir vidaus kontrolės procedūras, susijusias su tarptautinių finansinių sankcijų, ribojamųjų priemonių įgyvendinimu, kaip tai nustatyta Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo (PPTFPI) 29 straipsnio 1 punkto 4 papunktyje.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad ES taikomos ribojamosios priemonės apima ir ekonomines ir (arba) sektorines sankcijas tam tikroms teritorijoms ir (arba) ekonomikos sektoriams, todėl užmegzdamos naujus dalykinius santykius, taip pat vykdydamos kliento sandorių ir (arba) operacijų stebėseną kredito unijos turėtų atkreipti itin didelį dėmesį į sandorius (operacijas) ir (arba) klientus, partnerius, klientų klientus, (galimai) susijusius su sankcionuotomis teritorijomis ar ekonomikos sektoriais. Papildomai rekomenduojame susipažinti su Lietuvos banko parengta tarptautinių sankcijų įgyvendinimo finansų įstaigose apžvalga, kurioje nurodomi gerosios praktikos pavyzdžiai bei atvejai, kada tarptautinių sankcijų įgyvendinimui taikomos priemonės turėtų būti tobulintinos¹.

¹ <https://www.lb.lt/lt/apzvalgos-ir-leidiniai/category.85/series.4357>.

Dėl kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo tais atvejais, kai tapatybė nustatoma klientui fiziškai nedalyvaujant

Atsižvelgiant į kredito unijų pateiktus duomenis, pažymėtina, kad vis daugiau kredito unijų kliento tapatybę nustato nuotoliniu būdu. Remiantis Europos bankininkystės institucijos (EBI) gairėmis pagal Direktyvos (ES) 2015/849 17 straipsnį ir 18 straipsnio 4 dalį dėl deramo klientų tikrinimo ir veiksmų, į kuriuos kredito ir finansų įstaigos turėtų atsižvelgti vertindamos su atskirais dalykiniais santykiais ir vienkartiniais sandoriais ir (arba) operacijomis susijusių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką, kuriomis panaikinamos ir pakeičiamos Gairės JC/2017/371² (toliau – EBI rizikos veiksnių gairės), dėl didesnės sukčiavimo rizikos ir anonimiškumo nuotolinis kliento tapatybės nustatymas gali būti siejamas su didesne PPTF rizika. Dėl šios priežasties kredito unijos turėtų imtis priemonių, siekdamas valdyti riziką, susijusią su kliento tapatybės nustatymo jam fiziškai nedalyvaujant procesu, ir užtikrinti, kad toks kliento tapatybės nustatymas atitiktų teisės aktų reikalavimus.

Dėl politiškai pažeidžiamų (paveikiamų) asmenų

Remiantis kredito unijų pateiktais duomenimis, akcentuotina, kad sektoriuje augo klientų, kurie laikomi politiškai pažeidžiamais (paveikiamais) (PEP) asmenimis, skaičius. Vadovaujantis EBI rizikos veiksnių gairėmis, tai, jog klientas ar kliento naudos gavėjas yra PEP, yra laikytina PPTF riziką didinančiu veiksniu. Kad rizika, susijusi su PEP, yra aktuali, rodo naujausi korupcijos skandalai, pvz., „Pandora Papers“, kuriame figūruoja įvairūs aukšto rango politikai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kredito unijos ne visais atvejais turi pakankamas priemones, kurios leistų nustatyti užsienio PEP, todėl kredito unijos turėtų taikyti tinkamas kontrolės priemones siekdamas išvengti atvejų, kai PEP atvejai yra neidentifikuojami ir jiems nėra taikomos atitinkamos ir reikalingos PPTF prevencijos kontrolės priemonės. Svarbu paminėti, kad kredito unijos, atlikdamos sustiprintą kliento tapatybės nustatymą, kai sandoriai ar dalykiniai santykiai vykdomi su PEP, privalo laikytis reikalavimų, nurodytų PPTFPĮ 14 straipsnio 3 punkto 1–4 papunkčiuose.

Teroristų finansavimo rizika

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. gegužės 10 d. rezoliucija Nr. XIV-1070 Rusijos Federacijos karas prieš Ukrainą pripažintas Ukrainos tautos genocidu, o Rusijos Federacija – terorizmą remiančia ir vykdančia valstybe, teroristų finansavimo rizika kredito unijų sektoriuje didėja. A. Lukašenkos režimui organizuojant neteisėtos migracijos srautus iš Vidurio Rytų ir Afrikos šalių į ES, per Baltarusiją į Lietuvą pateko asmenų iš valstybių, sietinų su didesne teroristų finansavimo rizika (Irakas, Kongas, Sirija, Afganistanas). Remiantis Valstybės saugumo departamento 2022 m. Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimu, Irake aktyviai veikia teroristinės ir ekstremistinės organizacijos – „Islamo valstybė“, Kurdistano darbininkų partija ir išpuolius prieš NATO šalių pajėgas Irake vykdančios sukarintos šiitų grupuotės³. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad kredito unijos, atsižvelgdamos į geopolitinę situaciją regione, privalo įvertinti regione kylančią teroristų finansavimo riziką ir imtis tinkamų bei proporcingų priemonių (pvz., įdiegti operacijų, dalykinių santykių stebėsenos scenarijus, skirtus teroristų finansavimo atvejams aptikti, ir pan.) šiai rizikai valdyti.

Dėl vidaus kontrolės priemonių

Atkreipiame kredito unijų dėmesį į tai, kad vykdydamos veiklą kredito unijos privalo laikytis teisės aktuose nustatytų reikalavimų, reguliariai vertinti nustatytų vidaus kontrolės procedūrų ir priemonių PPTF prevencijos srityje efektyvumą ir su tuo susijusius procesus bei imtis veiksmų, kad PPTF prevencijos reikalavimai būtų vykdomi. Kredito unijos ypač turėtų atkreipti dėmesį į visos veiklos PPTF rizikos vertinimo atlikimo svarbą (jo kokybę, periodiškumą ir tvarką), kaip tai nurodoma Finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (arba) teroristų finansavimui, patvirtintų Lietuvos banko valdybos 2015 m. vasario 12 d. nutarimu Nr. 03-17 „Dėl Finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (arba) teroristų finansavimui, patvirtinimo“ 5 skyriaus 26–38 punktuose.

Papildomai atkreiptinas dėmesys, kad kredito unijos nustatydamos ir vertindamos PPTF rizikas, su kuriomis susiduria / gali susidurti, turėtų atsižvelgti į Lietuvos Respublikos nacionalinio

2

https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Guidelines/2021/Guidelines%20on%20ML-TF%20risk%20factors%20%28revised%29%202021-02/Translations/1016933/Guidelines%20ML%20TF%20Risk%20Factors_LT.pdf

³ https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2022/04/LT-el-_.pdf

PPTF rizikos vertinimo⁴ ir Europos Komisijos atlikto PPTF rizikos vertinimo Europos Sąjungos mastu rezultatus⁵.

Pažymėtina, kad kredito unijos privalo atlikti PPTF prevencijos atitikties procedūrų vertinimą, kaip tai nustatyta PPTFPĮ 29 straipsnio 4 dalyje. Kredito unijoms taip pat svarbu atkreipti dėmesį į kliento dalykinių santykių ir operacijų stebėsenos (tiek momentinės, tiek retrospektyvios) vykdymą, vidinių tyrimų atlikimą ir tinkamą dokumentavimą. Lietuvos bankas rekomenduoja susipažinti su Nuolatinės kliento dalykinių santykių ir operacijų (sandorių) stebėsenos apžvalga⁶, kurioje trumpai pristatomi galimi operacijų (sandorių) stebėsenos sprendimai didesnės PPTF rizikos atvejais, automatinės stebėsenos sistemos sugeneruotų įspėjimų (angl. *alerts*) peržiūros ir išsamesnių vidaus tyrimų vykdymo proceso geroji praktika bei praktiniai netinkamai vykdytų vidaus tyrimų pavyzdžiai.

Akcentuotina, kad kredito unijos, siekdamos įgyvendinti pirmiau išvardytus teisės aktų reikalavimus, turi užtikrinti pakankamą išteklių PPTF prevencijos funkcijoms vykdyti kiekį bei darbuotojų kompetencijos tobulinimą PPTF prevencijos srityje. Lietuvos banko mokymai aktualiomis PPTF prevencijos temomis vyksta per VŠĮ Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centrą⁷, Lietuvos bankas taip pat reguliariai organizuoja atitikties specialistų susitikimus, kuriuose pristatoma informacija apie sektoriams aktualias PPTF rizikas, teisėkūros naujoves ir kitus svarbius klausimus. Lietuvos bankas tikisi, kad kredito unijų vadovai užtikrins, kad už PPTF prevenciją atsakingi kredito unijų darbuotojai aktyviai dalyvaus Lietuvos banko rengiamuose atitikties susitikimuose ir kituose mokymuose.

Atsižvelgdami į Lietuvos banko atliktos kredito unijų duomenų analizės rezultatus, Lietuvos Respublikos nacionalinio pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimo rezultatus, EBI nuomonę dėl PPTF rizikos, su kuria susiduria ES finansų sektorius⁸, pažymime, kad kredito unijos, įgyvendindamos PPTFPĮ reikalavimus, siekdamos tinkamai valdyti PPTF riziką ir užkirsti kelią pinigų plovimui ir teroristų finansavimui, **turėtų stiprinti vidaus kontrolės procedūras ir priemones, susijusias su tarptautinių finansinių sankcijų atvejų ir PEP klientų nustatymu, nuolatine kliento dalykinių santykių ir operacijų stebėseną, visos veiklos PPTF rizikos ir PPTF prevencijos atitikties procedūrų vertinimu.**

⁴ Lietuvos Respublikos nacionalinio PPTF rizikos vertinimo ataskaita, 2020 m.

https://www.fntt.lt/data/public/uploads/2020/05/final-nra_lt_v3.pdf

⁵ Europos Komisijos atlikto PPTF rizikos vertinimo 2022 m. spalio 27 d. ataskaita <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0344&from=EN>

⁶ https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/34828_5fad34d9063f96ba03fa46886cca74f7.pdf

⁷ Daugiau informacijos apie VŠĮ Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centro organizuojamus mokymus galima rasti: <https://amlcenter.lt/mokymai-ir-renginiai/>

⁸

https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Opinions/2021/963685/Opinion%20on%20MLTF%20risks.pdf